

فروپاشی

چگونه جوامع راه فنا یا بقا را برمی گزینند

جرد دایموند

برنده جایزه پولیتزر

ترجمه

فریدون مجلسی

فرهنگنشرنو

با همکاری نشر آسیم

تهران - ۱۳۹۸

فهرست

یادداشت مترجم

۱۱

۱۳

پیش‌گفتار: داستان دو کشتزار

دو کشتزار □ فروپاشی‌ها، در گذشته و حال □ بهشت‌های گم شده؟ □
چارچوب پنج اصلی □ کسب و کارها و محیط زیست □ روش تطبیقی □
طرح و برنامه کتاب

بخش اول: مونتانا امروزی

۴۳

فصل اول: زیر آسمان بزرگ مونتانا

داستان استن فالکو □ مونتانا و من □ چرا از مونتانا آغاز کنیم؟ □ تاریخ
اقتصادی مونتانا □ استخراج معدن □ جنگل‌ها □ خاک □ آب □ گونه‌های
یومی و غیریومی □ دیدگاه‌های متفاوت □ رفتار در برابر مقررات □ داستان
ریک لایل □ داستان چیپ پیگمن □ داستان تیم هالس □ داستان جان کوک
□ مونتانا، الگوی جهان

بخش دوم: جوامع پیشین

۱۰۵

فصل دوم: گرگ و میش در ایستر

اسرار معدن سنگ □ جغرافیا و تاریخ ایستر □ مردم و غذا □ رؤسای قبیله،
طوایف، و عوام □ سکوها و جایگاه‌ها □ سنگ‌تراشی، حمل و نقل، برپاسازی
□ جنگل ناپدید شده □ نتایج برای جامعه □ اروپاییان و توضیحات □ چرا
ایستر آسیب‌پذیر بود؟ □ ایستر به مثابة یک ناد

۱۵۵

فصل سوم: آخرین مردمان زنده: چزایر پیتکرن و هندرسون

پیتکرن پیش از شورش بونتی □ سه جزیره ناهمانند □ داد و ستد □ پایان
فیلم شورش

۴۶۱

فصل دوازدهم: چین، غول جنبده
اعیت‌های چین □ پیشنهادها □ هوا، آب، خاک □ زیستگاه، گونه‌ها، طرح‌های عظیم □ نتایج □ ارتباطات □ آینده

۴۶۵

فصل سیزدهم: «استخراج معدن» در استرالیا
اعیت‌های استرالیا □ خاک‌ها □ آب □ فواصل □ تاریخ اولیه □ ارزش‌های وارداتی □ بازرگانی مهاجرت □ تخریب زمین □ سایر مسائل زیست‌محیطی □ نشانه‌های امید و تغییرات

بخش چهارم: درس‌های عملی

۵۱۳

فصل چهاردهم: چرا برخی دانشمندان تصمیم‌های فاجعه‌بار می‌گیرند?
نقشه راه برای موفقیت □ قصور در پیش‌بینی □ قصور از درک □ بدرفتاری عقلاتی □ ارزش‌های فاجعه‌آمیز □ سایر قصورهای نامعقول □ راه حل‌های ناکام □ نشانه‌های امید

۵۳۹

فصل پانزدهم: کسب و کارهای بزرگ و محیط زیست: شرایط متفاوت، نتایج متفاوت
استخراج منابع □ دو میدان نفتی □ انگیزه‌های شرکت‌های نفتی □ انگیزه‌های شرکت معدنی عملیات استخراج سنگ سخت □ تفاوت‌های میان شرکت‌های معدنی □ صنعت مسکن □ شورای مبادرت جنگل □ صنعت غذای دریایی □ کسب و کار و افکار عموم

۵۹۳

فصل شانزدهم: جهان به عنوان زمینی بازیافتی: این امر امروز برای ما چه معنایی دارد?
عقدمه □ جدی‌ترین مسائل □ اگر ما آن‌ها را حل نکنیم... □ زندگی در لس آنجلس □ اعتراضات بامزه □ گذشته و حال □ دلایل امیدواری

۶۴۱

نامنامه

۱۷۵

فصل چهارم: باستانی‌ها: آناسازی و همسایگانشان
کشاورزان صحراء □ حلقه‌های درخت □ راهبردهای کشاورزی □ مسائل چاکو و موش‌های جنگلی □ همگرایی منطقه‌ای □ افول چاکو و پایان □ پیام چاکو

۲۰۱

فصل پنجم: تهدید مایا فرو می‌باشد
رازهای شهرهای گمشده □ محیط‌بزیست مایا □ کشاورزی مایا □ تاریخ مایا کوپان □ پیچیدگی‌های فروپاشی‌ها، جنگها و خشکسالی‌ها □ فروپاشی در سرزمین‌های پست جنوبی □ پیام مایاها

۲۲۵

فصل ششم: پیش‌درآمد وایکینگی و چندنوایی فوگ
تجربه‌هایی در آتلانتیک □ انفجار وایکینگی □ خودشتایی □ کشاورزی وایکینگ □ آهن □ رئاسای وایکینگ □ مذهب وایکینگ □ جزایر اورکنی، شتلند، فارُو □ محیط ایسلندی □ تاریخ ایسلند □ ایسلند در متن □ وینلاند

۲۶۵

فصل هفتم: شکوفایی نورس‌های گرینلند
پست دیدبانی اروپا □ آب و هوای امروزی گرینلند □ آب و هوای گذشته □ گیاهان و حیوانات بومی □ استقرار نورس‌ها □ کشاورزی □ شکار و ماهی‌گیری □ اقتصادی منسجم □ جامعه □ تجارت با اروپا □ خودانگاره

۳۰۹

فصل هشتم: پایان نورس‌های گرینلند
مقدمه پایان □ جنگل‌زدایی □ آسیب به خاک و گیاه‌خاک □ نیاکان اینوئیت □ معیشت اینوئیت‌ها □ روابط اینوئیت‌ها / نورس‌ها □ پایان □ موجبات نهایی پایان

۳۴۵

فصل نهم: مسیرهای متضاد برای موفقیت
از پایین به بالا، از بالا به پایین □ ارتفاعات گینه نو □ تیکوپیا □ مسائل توکوگاوا □ راه حل‌های توکوگاوا □ چرا ژاپن موفق شد □ موفقیت‌های دیگر

بخش سوم: جوامع امروزی

۳۸۵

فصل دهم: مالتوس در آفریقا: نسل‌کشی در روآندا
تنگنا □ واقعیت در روآندا □ فراتر از نفرت قومی □ تدارک در کاناما □ انفجار در کاناما □ چرا چنین اتفاقی رخ داد

۴۰۷

فصل یازدهم: یک جزیره، دو نوع مردم، دو تاریخ: جمهوری دومینیکن و هائیتی
تفاوت‌ها □ تاریخ‌ها □ موجبات تفاوت □ تأثیرگذاری‌های زیست‌محیطی دومینیکن □ بالاگور □ محیط زیست امروزی دومینیکن □ آینده

یادداشت مترجم

چند سال پیش که با اشتیاق بسیار، کتاب مهم برنامه ب ۲، راهنماین سیارهای گرفتار شد و تمنی دچار آشفتگی، اثر لستر براؤان مدیر انجمن «سیاست زمین» را به فارسی ترجمه کردم و مؤسسه اطلاعات آن را منتشر کرد، انتظار استقبال بیشتری از کتاب داشتم. کتاب سال بعد به چاپ دوم رسید، اما فروش چهار یا پنج هزار نسخه از آن در سیاره با استقبال میلیونی در جهان غرب برایم نامید کننده بود، بهویژه این که تازه چهار سال پس از انتشار، به محافل دانشگاهی راه یافته است! اما کتاب حاضر نوشته حجرد طیموند، که در حال حاضر استاد دانشگاه کالیفرنیای جنوبی در لس آنجلس است و به علاوه پرنده‌شناسی پژوهشگر و از دوسداران جدی محیط زیست به شمار می‌رود، به شیوه هشداردهنده دیگری و با قلمی در شأن برندۀ جایزه ارزشمند پولیتزر، حساس‌ترین و مهم‌ترین مسائل زیست محیطی دنیا کنونی را به صورتی داستان‌گونه شرح داده است. داستانی که آینه‌ای برای بازتاب گذشته است و آینده‌ای سخت را می‌نمایاند؛ یا هشداری جدی بر خطر فروپاشی که داستان گذشته و آینده ماست! همه ما! کتاب صرفاً دانشگاهی نیست، بلکه عمومی است و داستان‌وار و جذاب که خواننده را دنبال خود می‌کشاند. با این حال، به کسانی که در جست‌وجوی افسانه و قصه هستند توصیه می‌کنم از خیر این کتاب بگذرند! برای خودم که کم‌تجربه و کتاب‌خواننده هم نیستم، این کتاب بسیار آموزنده بود؛ یعنی همان انتظاری که از کتابی فوق العاده داشتم، که پس از خواندنش با پیش از خواندنش فرق کرده باشم؛ کتابی آگاهی‌دهنده در زمینه‌های تاریخی، جغرافیایی، اجتماعی، سیاسی، مردم‌شناسی و الٰهی زیست محیطی.... نامش را کتاب سواد گذاشتم! خواننده پس از خواندن آن دارای سواد بیشتری در مقولاتی می‌شود

که زندگی امروز ما به آن‌ها گره خورده است و آینده ما و فرزندانمان در گرو شناخت بیشتر و عملکرد جدی‌تر در زمینه‌های مختلف آن است.

کشور ما در بیشتر زمینه‌های مطرح شده در این داستان بشری شریک و سهیم است. بزرگ‌ترین مسئله ما آب است، شور شدن است، بیابان‌زایی و جنگل‌زدایی است، و بالاتر از همه عبور از خط قرمز جمعیت و بدتر از آن جمعیت مهارناپذیر همسایگان و بیم جنگ! جمعیتی که طبیعت و منابع قابل اتکا در ایران و در جهان پاسخ‌گوی تأمین نیازهای آن نیست، تا چه رسید به رفاه و آسایشی در معیار امروزی! در این کتاب نامی از ایران نیامده اما در حیرتم که چگونه سطرسطر آن را مرتبط با این سرزمین کهن و مسائل دیرپای آن می‌بینم.

به امید آن که دانشگاهیان، دولتمردان و همه آن‌هایی که می‌توانند و می‌خواهند در حیات و رفاه و آینده خودشان و فرزندانشان در ایران و در جهان سهمی داشته باشند و اثری بر جای نهند، آن را بخوانند! شناختن هرچه بیشتر این داستان حق و وظیفة همه است!

فریدون مجلسی

پیش‌گفتار داستان دو کشتزار

دو کشتزار □ فروپاشی‌ها، در گذشته و حال □ بهشت‌های گم شده؟ □ چارچوب پنج اصلی □ کسب و کارها و محیط زیست □ روش تطبیقی □ طرح و برنامه کتاب

تیستان چند سال پیش از دو دامداری تولید شیر یعنی گاوداری هالس^۱ و دامداری گردار چیلار کرد؛ در فاصله چند هزار کیلومتری از هم قرار داشتند، اما از لحاظ تراومندی‌ها و آسیب‌پذیری‌ها بسیار شبیه بودند. هر دو بزرگ‌ترین، مرتفه‌ترین و از جهت فناوری، پیشرفته‌ترین دامداری‌های مناطق خودشان به شمار می‌رفتند. بهویژه آن که پیرامون هردو، طریقه‌های مرتب با دستگاه‌های عالی و پیشرفته به منظور تغذیه و دوشیدن گاوهای شیرده ساخته شده بود. این سازه‌های آراسته، به دو ردیف آخرهای رو به روی یکدیگر تقسیم شده بود و همه گاوداری‌های دیگر منطقه را تحت الشاعع قرار می‌داد. هر دو دامداری در تابستان‌ها، گاوهایشان را برای چرا به مراعت سرسیز می‌فرستادند و علوفه سورد نیاز را خودشان تولید می‌کردند که مخصوصاً در اواخر تابستان به دست می‌آمد و در زمستان گاوهای از آن تغذیه می‌کردند. همچنین با آبیاری منظم کشتزارهایشان تولید علوفه تابستانی و یونجه زمستانی را افزایش می‌دادند. هر دو مزرعه دامداری از لحاظ ساحت (با فرق چند کیلومتر مریع) و اندازه جایگاه حیوانات برابر بود. گاوهای مزرعه هالس از گردار بیشتر بود (به ترتیب ۲۰۰ رأس در مقابل ۱۶۵ رأس گاو). مالکان هر

^۱. صورت انگلیسی نامها در نامنامه آخر کتاب آمده است. — م.